

เทศน์เช้า วันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เราตั้งใจฟังธรรมะของเราเนาะ ฟังธรรมะนี้มันกล่อมหัวใจเราไปทุกวันๆ อานิสงส์ของการฟังธรรม สิ่งที่ไม่เคยได้ยิน แต่สิ่งที่ได้ยินทุกวันๆ ตอกย้ำหัวใจใจ ตอกย้ำของเราไป ตอกย้ำของเราไป เราก็อ่าน อยู่ที่นี่แหละ แต่เราทำไม่ได้ แต่เวลาดูสิ ผู้ที่มีการศึกษา ๙ ประโยค ๑๐ ประโยค นี่ศึกษามา ศึกษามาก็รู้เนาะ ศึกษาถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กิเลสในหัวใจของตัวเรามันเป็นอีกเรื่องหนึ่งเลย กิเลสในหัวใจของเรามันก็ส่งวนรักษาตัวมันนั่นนะ มันไม่ยอมให้ไปกระทบกระทั่งมันหรอก

เวลาหลวงตาท่านสอนนะ เวลาประพฤติปฏิบัติเนาะ กิเลสมันไม่ถลอกปอกเปิกเลย กิเลสนี่ไม่ได้สะกิดมันเลย สิ่งที่เราศึกษาๆ มาแล้วกลับไปเสริมกิเลสต่างหาก เสริมความรู้ว่าตัวเองมีคุณค่า ตัวเองมีปัญญาไง ถ้าตัวเองมีคุณค่า ตัวเองมีปัญญา แต่ทำไมตัวเองไม่ทำตัวให้ดีล่ะ ถ้าตัวเองทำตัวให้ดี สิ่งที่เราทำตัวเราให้ดี ดูสิ สิ่งที่ทำๆ ใครที่ทำมาขนาดไหนแล้วได้ประโยชน์นะ

ดูโครงการหลวงๆ ใครบอกว่า ๔,๐๐๐ กว่าโครงการ ๔,๐๐๐ กว่าโครงการนะ แต่เวลาโครงการแต่ละโครงการที่มันประสบความสำเร็จดีก็ดีนะ บางโครงการกว่าจะประสบความสำเร็จ โอ้โฮ! มันวิฤติมาก ทั้งปัญหาทางงบประมาณ ทั้งปัญหาบุคลากร ทั้งปัญหาไร่ร้อยแปดกว่าจะมาทำมันได้ ต่อต้าน คนต่อต้าน เวลาคนต่อต้าน คนที่เห็นลบมันก็ต่อต้าน โอ้คนที่เห็นด้วยมันก็มี เวลาคนที่เห็นด้วยเขาก็ให้ดูโครงการนั้นต่อไป เวลาคนที่ต่อต้านๆ นี่เวลาสังคม สังคมยังเป็นอย่างนั้น เวลาคนจะประสบความสำเร็จมา เวลาทำอะไรมา มันไม่มีอุปสรรคหรืออุปสรรคมหาดศาล แต่ความมีอุปสรรคอย่างนั้น ทำไมท่านยังดำรงอุดมการณ์ของท่านได้ล่ะ เวลาอุดมการณ์ เวลาทำมาจนเป็นจริตเป็นนิสัย ยังทำปิดทองหลังพระไว้อีกมากมายที่คนไม่รู้ จะต้องไปสืบค้นว่าทำอะไรไว้ที่เป็นภาระที่จะต้องไปสืบต่อๆ

นี่ไง เวลาเขาทำเพราะอะไร เพราะทำแล้วไม่ต้องการสิ่งใดทั้งสิ้นไง ทำบุญทิ้งเหวๆ
สุดท้ายแล้วมันก็กลับมาเป็นประโยชน์ไง แต่การทำบุญทิ้งเหว การทำบุญทิ้งเหวขนาดไหนมันก็มี
อุปสรรคนะ อุปสรรคจากภายนอก อุปสรรคจากภายใน

อุปสรรคจากภายนอก เสียงนกเสียงกา เสียงการติฉินนินทา ไอ้คนที่เห็นดีเห็นงามไป
กับเรามันจะมีสติปัญญาเล็กน้อยแค่ไหน เวลาจะเห็นดีเห็นงามกับเราก็คงต้องมีส่วนร่วมๆ ส่วน
ร่วมก็เข้ามาทำสิ ส่วนร่วมมันทำได้ทั้งนั้นนะ ขอให้อนุโมทนา ขอให้เห็นด้วยก็พอแล้ว ขอให้เห็น
ด้วย ขอให้อย่ากีดขวาง ขอให้อย่าขัดแย้ง อย่าขุดหลุมพราง ไอ้พวกนั้นนะ เวลาปากก็ว่าอย่าง
หนึ่งนะ เวลาเห็นลบๆ เห็นลบแล้วเข้ามา ไอ้ทางนี้มันเป็นคนที่ปัญญา

เราบอกผู้นำประเทศๆ นะ ต้องมีสติปัญญานะ ถ้าผู้นำประเทศไม่มีสติปัญญานะ
ประเทศชาติเป็นเหยื่อเขาเลย เป็นเหยื่อ เขามาเยินมายอรร้อยแปด มันต้องเท่าทันนะ เวลาคน
เท่าทัน คนจะเป็นผู้นำมันต้องมีเท่าทันนะ เวลาเท่าทัน นี่ไง เวลาทำโครงการก็เหมือนกัน มันมี
คนเห็นลบ คนเห็นต่าง แต่เวลาคนที่เขาเห็นแล้วเขาเข้ามาเป็นไส้ศึกภายในมันมีทั้งนั้นนะ

แต่ถ้ามันเป็นจริงๆ ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเทศน์ตัจฉานาญญ
ไปยังองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พอถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่าการจน
ทั้งคันธนูนั้นมาบวช ไอ้คนที่จะไปยิงคนที่ยิงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าครั้งแรก เขาจะ
ตัดตอนใจ ไม่มาสักที ก็เลยเดินไปตามหา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เทศน์ว่าการจน
บวชอีก เห็นไหม คนจะไปฆ่า คนจะทำลาย นี่ก็เหมือนกัน เป็นไส้ศึกๆ ไส้ศึกก็เป็นไส้ศึก ถ้าเรา
เป็นความจริง ความจริงต้องเป็นความจริง ในสังคมสภาพแวดล้อมเป็นแบบนี้ไง ถ้า
สภาพแวดล้อมเป็นแบบนี้ ฟังธรรมๆ

เราต้องตั้งสติของเรา เราทำเพื่อตัวเรา ถ้าทำเพื่อเรา เราทำเพื่อเราแล้วเราทำที่ไหนล่ะ
เวลาทำบุญ ทำบุญถวายในหลวงๆ กวาดถนน ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำเพื่อใครล่ะ เราทำเพื่อ
เรา ทำเพื่อเราคือเจตนาเพื่อเรา ทำบุญกุศลของเรา แต่ทำเพื่อประโยชน์กับสังคม ทำเพื่อ
ประโยชน์กับโลก ทำด้วยจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ ทำด้วยไม่ต้องการหวังผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น
ไอ้คนที่หวังผลตอบแทนแล้วไม่ได้ผลตอบแทนหรอก แล้วทำอย่างนั้นไม่ได้หรอก

เวลาคนเขาทำนะ เขาไปทำอยู่กลางแดดกลางฝน เขาทำด้วยหัวใจของเขา เห็นไหม เวลาเขาทำด้วยหัวใจของเขา เขาทำด้วยไม่ต้องการให้ใครปรารภณา ไอ้คลิบ ไอ้กล้อง ก็ไปแอบจับมาๆ จับมาไอ้คนที่ทำด้วยไม่ต้องการสิ่งใดนะ แต่ถ้ามันเป็นมารยาสาโดยมันก็เป็นเรื่องหนึ่ง เหยียญมีสองด้านทั้งนั้นนะ

นี่พูดถึงว่า เราจะบอกว่าทำคุณงามความดี ทำคุณความดีแล้วจะให้คนเขาชื่นชม ทำคุณงามความดีแล้วจะให้คนเขาเห็นด้วยนะ

เราทำความดีของเราด้วยจุดประสงค์ในใจของเรา เราทำเพื่อเราๆ แต่ทำเพื่อสังคมนั้นแหละ แต่ทำเพื่อเรา แต่ถ้าทำเพื่อสังคมนะ เราทำแล้วต้องให้เขาเห็นด้วย ให้เขาพอใจกับเรา รอไปเถอะ โลกธรรม ๘ ตีฉินินทามันมาทั้งนั้นนะ ไอ้เรื่องสรรเสริญ สรรเสริญก็เหมือนแค้นปาก แต่เวลาตีฉินินทานี้เจ็บช้ำน้ำใจนัก แต่ถ้าเราทำของเรา เราไม่ได้ปรารภณาตรงนั้นนี่ เราปรารภณาตรงที่เราทำด้วยความสะดวกสบายบริสุทธิของเรา เราปรารภณาด้วยเจตนาในหัวใจของเรา ทำแล้วจบ ใครจะใช้สอยได้ประโยชน์หรือไม่ได้ประโยชน์มันเรื่องของเขา

เวลาทำถนนหนทางให้คนได้ใช้ประโยชน์ เวลาเขาสัญจรไปมา เขาคิดถึงคนทำทั้งนั้นนะ ไอ้ไหนเขาคิดเขาทำ แต่มันเป็นนามธรรม มันเป็นบุญกุศล มันเป็นเรื่องหัวใจนะ นี่พูดถึงว่าภายนอก มันมีลบบ มีตีฉินินทา มันมีสภาพแวดล้อม แต่ภายในนะ พังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้

เราฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กิเลสมันหยาบฉวยเลยะ โอ้ย! รู้ อย่างนั้น รู้ อย่างนี้ เวลาภาวนาไปทุกคนเป็นทั้งนั้นนะ เราก็คเคยเป็น เวลาภาวนาไปกลัวจะไม่รู้ กลัวจะไม่เห็น กลัวเห็นแล้วจะเอาไปสื่อสารกับใครไม่ได้ พอบอกว่าจะสื่อสารกับใครไม่ได้ มันปิดเปื้อนแล้ว มันปิดเปื้อนเพราะอะไร เพราะทางน้ำมันไปในทางเดียวกันมันก็ไปในทางน้ำนะ ไอ้ทางน้ำบอกว่า ภูไหลมาตรงนี้ นี่มันคืออะไรวะ แล้วต่อไปนี้ภูจะจำไว้ ภูไหลมา หินก็ก้อน จะไปบอกคนนู่นคนนี่ นี่เวลาภาวนาไปมันเป็นอย่างนั้นนะ เวลาภาวนาก็อยากรู้ อยากเห็น

ภาวนาไปเถอะ ทางน้ำก็เป็นทางน้ำ เวลาทางน้ำมันไหลไป น้ำมันไหลแต่ทางน้ำไป มันเป็นคนลง เป็นแม่น้ำ เป็นต่างๆ มันมีร่องมีรอยของมัน ทางวิทยาศาสตร์เขาพิสูจน์ได้ทั้งนั้นนะ จิตใจของเรา ถ้าเราทำของเราไป ถ้ามันสงบระงับเข้ามา มันเป็นความจริงของมันนะ ถ้าเป็นความจริงของมัน มันมีพลังงานของมัน มีกำลัง มีกำลังขึ้นมา ถ้ามีกำลังขึ้นมามันยับยั้งไอ้ความ

ฟุ้งซ่านของเราได้ ใ้ความฟุ้งซ่านนั้นนะ มันกิเลสผิวๆ ทั้งนั้นนะ ใ้แค่กิเลสผิวๆ ที่หลงตาทำนบอก เห็นไหม มันภาวนาไป กิเลสไม่ถลอกปอกเปิกอะไรเลย ไม่ได้สะกิดกิเลสอะไรเลย

นี่ก็เหมือนกัน มันแค่ผิวๆ มันเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ สัญชาตญาณของมนุษย์มันธรรมชาติของมัน คนเราเกิดมามีธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ ขันธ์ ๕ พลังงานมันต้องแสดงตัวมันตลอดเวลา แล้วแสดงตัวมันมีวิชาความไม่รู้ มันก็ไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เวลาว่าผิดพลาดโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ใช่ ความผิดพลาดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความผิดไปแล้ว สิ่งที่ยังผิดไปแล้วเราก็เห็นได้งๆ ใ้ใหม่ พอเห็นได้งๆ แล้ว ต่อไปไม่ทำ ถ้าทำอย่างนี้ต้องตั้งสติ นี่เวลาถ้ามีสติปัญญา มันจะฝึกเข้ามาตรงนี้ ข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมา ถ้ามันผิดพลาดไปแล้ว ความที่ผิดพลาดไปแล้ว ผิดพลาดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ผิดพลาดไปแล้ว คาคะเนผิดต่างๆ แล้วครั้งต่อไปยังผิดอีกละ แล้วครั้งต่อไปทำไมทำซ้ำอีกละ ถ้าทำซ้ำ ถ้ามันฝันมันก็ฝันกิเลสไป

ครูบาอาจารย์ท่านสอนประจำนะ การฝันความรู้สึกของเราคือฝันกิเลสในใจของเราแน่แหละ แต่ของเรา เราชอบตามใจมันไป เราชอบตามใจกิเลส แล้วก็บอกว่าจะต่อสู้กับมัน เวลาภาวนา กิเลสมันไม่ถลอกปอกเปิกเลย ไม่ใช่ไม่ถลอกธรรมดาด้วยนะ มันพอกเข้าไปอีกต่างหาก มันพอกเหมือนดินพอกหางหมูเลย

เราจะมาภาวนาเพื่อชำระล้างมัน ไม่ใช่มาภาวนาให้มันพอกมากขึ้นไป นี่ไง ภาวนาแล้วกลัวไม่รู้มัน กลัวไม่รู้นี่ แล้วรู้อะไร ส่งออกทั้งนั้นนะ เรากำหนดของเราชัดๆ เราหายใจเข้านี่ก็พุทหายใจออกนี่ก็โธ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามันสงบเข้ามา ก็คือความสงบเข้ามา ความสงบเข้ามา โดยธรรมชาติของมัน ทำความสงบเข้ามาครั้งแรก เราก็ยังไม่เข้าใจทั้งนั้นนะ แต่เราทำของเราบ่อยครั้งเข้า ชำนาญในวิธีๆ ชำนาญในการเข้าและการออก

ทำไมต้องมีการเข้าการออกละ สมาธิก็เป็นสมาธิ ต้องเข้าต้องออกด้วยหรือ ถ้าไม่มีเข้าไม่มีออกมันจะเป็นสมาธิไหม

ถ้ามันไม่เข้าไม่ออกมันก็เป็นอารมณ์ธรรมดาเรานี้ไง มันเป็นสัญญาอารมณ์ เป็นความจำได้หมายรู้นี่ไง แต่ถ้ามันจะเข้ามันก็จะละเอียดเข้ามาสิ ละเอียดเข้ามา ถ้าขนาดผู้ที่ชำนาญนะ กำหนดเฉยๆ เข้าได้เลย ถ้าชำนาญ ชำนาญในสมาธิ แต่ชำนาญๆ ถ้าไม่มีสติ

ชำนาญจนอหังการ ชำนาญโดยหลงตัวเองว่าตัวเองมีความสามารถ แต่นั่นไม่ใช่ ความสามารถ
อย่างนั้นมันความสามารถรอความล้มสลาย

ดูสิ ดูเวลาฤกษ์ชี้โพรเขาใช้ฉานสมบัติเหาะเหินเดินฟ้าได้ เสื่อมทั้งนั้นนะ ฉานโลกีย์ไม่มี
มีทรงอยู่ได้ มันไม่ทรงอยู่ได้เพราะอะไร มันทรงอยู่ไม่ได้เพราะคนมีกิเลสตัดหาความทะยาน
อยาก มันยังไม่มีใครมาเียนยอมมันไง ถ้าวันไหนมีคนมาเียนยอมมันนะ มันไปตามเขาจะ หหมดเลย
เพราะเียนยอมมันออกไปรับรู้ ออกไปรับรู้มันก็ทิ้งจากสมาธิไป มันทิ้งจากสมาธิออกไปฟูข้าง
นอกนั้น ถ้ามันไม่ได้แก้ไขกิเลส นี่มันทำสมาธิ ทำความสงบของใจ รอวันล่มสลาย

แต่คนที่สติปัญญา ทำสมาธิแล้ว สมาธิมีความสุข เวลามันเสื่อมไปคือล่มสลายแล้วนี่
ทุกข์ แล้วทำไมมันเป็นอย่างนี้ กรณีอย่างนี้มันไปสะกิดใจหลวงปู่มันไง เราก็พิจารณา เราก็
ภาวนาของเรามาแล้ว เวลาพิจารณากายแล้ว เวลาออกมาแล้วทำไมมันเป็นปกติละ ทำไมเรา
ไม่สามารถปลดปล่อย ปล่อยวางกิเลสได้เลย ทำไมกิเลสมันยังคงเสมอตัวอยู่ละ เวลาออกมา
แล้วกิเลสมันก็เท่าเดิมๆ มันเป็นเพราะอะไร มันเป็นเพราะอะไร

สุดท้ายแล้วท่านไปลาสิ่งกีดขวางคือการปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ของท่าน แต่โดย
ปุถุชนของเรา ปุถุชนของเราเวลามันเป็นสมาธิ มันเสื่อม มันก็เป็นอย่างนี้ แล้วเราเฉลียวใจบ้าง
ไหม เราเฉลียวใจถึงผลการปฏิบัติของเราที่ปฏิบัติแล้วเวลาคายออกมามันได้อะไรไหม แต่ถ้ามัน
ไม่มีสมาธิเลย มันก็เป็นสัญญาอารมณ์โดยโลกีย์ปัญญา คำว่า “สัญญาอารมณ์โดยโลกีย์
ปัญญา” คือสมาธิไม่ชอบ สมาธิไม่ชอบคือสมาธินี้ไม่ได้เกิดจากจิต

สมาธิๆ โดยธรรมชาติของเรา เราก็มีสมาธินะ สมาธิเขาเรียกว่าสมาธิของปุถุชนไง ดูสิ ผู้
ที่สมาธิมันคงเขาทำสิ่งใดเขาใช้ปัญญาของเขาโดยทางโลก เขามีสติปัญญา แล้วเขาใคร่ครวญ
ของเขาได้ด้วยเขามีจิตที่เขามั่นคง มันคงคือสมาธิไง สมาธิแบบปุถุชนไง สมาธิมันไม่เป็นสัมมา
ถ้าเป็นสัมมา ถ้ามันสงบระงับเข้ามา มันเป็นสมาธิที่เกิดจากจิตใจ มันเป็นความจริง มันเป็น
นามธรรมไง สิ่งนั้นนะ นั้นนะกิเลสมันเบาบางลง มันเบาบางลงแล้ว

ถ้าเราฝึกหัดของเรา เราพยายามโน้มไปให้เห็นสติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริงๆ ให้เห็น
สติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง มันจะเป็นโลกุตตรปัญญา ปัญญาที่เกิดจากจิต ปัญญาที่เกิด
จากการภาวนา ปัญญาที่เกิดจากเราฟังธรรม ปัญญาอย่างพวกเราที่พยายามจะประพฤติ

ปฏิบัติ ถ้าปัญญาอย่างนั้นเกิดขึ้น มหัทศจรยมาก ๆ แล้วความมัทศจรยนั้นเราจะทรงไว้ได้ยากขึ้น เพราะสมาธิเราก็ทรงไว้ได้ยากแล้ว แล้วเราจะเข้าใจเรื่องความเป็นสมาธิของเรา มันจะต้องมีชำนาญในวิธี ต้องมีการกระทำจนมีความชำนาญ มีความเข้าใจ มีความเข้าใจก็รู้ว่าสมาธิเป็นสมาธิ สมาธิไม่ใช่มรรคไม่ใช่ผล สมาธิเป็นสมาธิ เหมือนอะไร เหมือนกับเรามีเงินมีทอง เราไม่เก็บรักษา มีคนมาฉกชิงไปเด็ดขาด

เงินทองมีค่าใหม่ มี แต่เงินทองมันมีผลอันตรายกับเจ้าของใหม่ มี เงินทองมันจะเอาไปใช้เพื่อประโยชน์ เพื่อเป็นการลงทุน เพื่อเป็นการแสวงหาประโยชน์กับเจ้าของนั้นมีใหม่ มี

นี่ไง เรามีสมาธิ เรามีสมาธิแล้วเราจะแสวงหาประโยชน์จากสมาธินั้น เราเอาสมาธินั้นมาฝึกหัดใช้ปัญญา มันเป็นพื้นฐานที่เกิดปัญญา มันเป็นสัมมาสมาธิแล้วมันเกิดปัญญาขึ้นมา มันจะเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา ปัญญาเกิดจากจิตที่ก้าวเดิน กรณีอย่างนี้มันจะไม่ล่มสลาย

ว่าเป็นสมาธิๆ สมาธิจะล่มสลาย

ล่มสลายแน่นอนถ้ามันไม่ยกขึ้นสู่วิปัสสนา มันไม่ยกขึ้นสู่การใช้ปัญญา

ศีล สมาธิ ปัญญา ปัญญาที่ใคร่ครวญ ใคร่ครวญกิเลสตัดมหาความทะยานอยากจนมันคายตัวมันออก นั่น! อันนั้น! นี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนตรงนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้กระทำอย่างนี้ ถ้าทำอย่างนี้ได้มันจะเป็นประโยชน์กับผู้ปฏิบัติที่นั่น จิตที่มีคุณค่า คุณธรรมที่เกิดขึ้นๆ อย่างนี้ อุตตสมบัติๆ สมบัติที่เกิดจากจิตดวงนี้ จิตดวงนี้ได้ประพฤติปฏิบัติ จิตดวงนี้ได้มีสติปัญญา จิตดวงนี้ได้มีการกระทำ จิตดวงนี้มีความรู้ขึ้นมา นี่ไง ใจดวงใดไม่มีมรรค ใจดวงนั้นไม่มีผล ใจดวงใดที่ยังไม่มีการกระทำขนาดนี้ ใจดวงใดไม่มีผลขนาดนี้ ใจดวงนั้นจะเกิดคุณธรรมขึ้นมาไม่ได้

สิ่งที่ทำมาๆ นั้นมันก็เป็นบารมีของจิตที่มันสร้างสมมาแต่ละภพแต่ละชาติที่มีอำนาจวาสนากระทำได้ เวลาคนที่ประพฤติปฏิบัติเวลาสงบระงับเข้ามา ธรรมมันผุด คือคุณธรรมมันเกิดขึ้น ความรู้เกิดขึ้น นี่ก็ธรรมผุด ในพระไตรปิฎกบอกเลยว่าธรรมผุด แต่เราเจอหลวงตา หลวงตาบอกว่ากิเลสผุด พอเวลามันผุดขึ้นมาแล้วมันอยากได้อีก อยากได้อีกนั่นแหละกิเลส คืออยากได้อีกได้อีก นั่นนะทำให้มันทุกข์มันยาก

แต่ถ้ามันเป็นความจริงๆ ทำอย่างนี้ ฟังธรรม อานิสงส์ของการฟังธรรมๆ สิ่งที่เราฟังของเราแล้ว ได้ยินได้ฟังแล้วตอกย้ำๆ มันนั่นนะ ตอกย้ำนี้คือธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ใดแสดงก็แล้วแต่ ในสมัยพุทธกาลนี่จะเป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเป็นสาวกสาวกະผู้ได้ยินได้ฟัง ผู้ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาหรือสัตว์ชั้นสัตว์ เราก็ชวนขยายของเราๆ ทำขึ้นมา มันก็เป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เราปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นความจริงขึ้นมา มันเป็นธรรมะในภาคปฏิบัติไง เราก็อยากจะต้องการตรงนี้ไง

ถ้าธรรมะในภาคปฏิบัติ มันเป็นสมบัติของใจดวงที่ปฏิบัตินะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้บอกทาง เราเท่านั้นเป็นผู้ชวนขยาย แล้วถ้ามันเกิดขึ้น มันเกิดขึ้นกับหัวใจของเรา เอวัง